

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ СХІДНОЇ І СЛОВ'ЯНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ

Кафедра китайської філології

Курсова робота з китайської філології

на тему:

" КАТЕГОРІЯ ІСТОТ ТА НЕІСТОТ В СУЧАСНІЙ КИТАЙСЬКІЙ МОВІ "

Студента групи Пкит 09-19

факультету східної і слов'янської філології

денної форми навчання

Освітньої програми

Китайська мова і література та переклад,

західноєвропейська мова

Спеціальності 035 Філологія

Спеціалізації 035.065 Східні мови

та літератури (переклад включно),

перша - китайська

Шматко Катерини Олегівни

Науковий керівник:

к. ф. н., доц. **Щербаков Я.І.**

Національна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка ЄКТС _____

Київ – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ОСНОВИ ГРАМАТИКИ СУЧАСНОЇ КИТАЙСЬКОЇ МОВИ	5
1.1. Поняття про частини мови у китайській мові.....	8
1.2. Категорії іменника в китайській граматиці.....	22
РОЗДІЛ 2. СПОСОБИ ВИРАЖЕННЯ КАТЕГОРІЇ ІСТОТ ТА НЕІСТОТ В КИТАЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ НА МОРФЕМНОМУ РІВНІ	26
2.1 Порівняльний аналіз іменників категорії істот в китайській та українській мовах.....	26
2.2 Приклади іменників категорії неістот в українській мові та китайській мові.....	32
ВИСНОВКИ	34
АНОТАЦІЯ	36
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	38

ВСТУП

Актуальність роботи зумовлюється тим, що проблема класифікації слів має величезне теоретичне і практичне значення, оскільки сутність граматичної структури різних мов відображається саме в класах слів. Поза класами слів неможливо зрозуміти ні особливості китайського синтаксису, ні особливості китайської морфології, а отже, пояснити китайську граматику ні з наукової, ні з практичної точки зору.

Західні лінгвісти, будучи основоположниками досліджень граматики китайської мови, займаються вивченням цього напрямку понад 400 років. Незважаючи на таку довгу історію дотепер у зарубіжному мовознавстві, питання виділення частин мови китайської мови залишається невирішеним. У європейській та американській китаїстиці немає єдиного підходу у виборі принципів класифікації частин мови китайської мови, їх кількості, а також характеристик та функцій кожної з категорій та ін.

Найважливішим є те, що українська історіографія не багата на роботи по вивченню частин мови в китайській граматиці, наразі категорія істот та неістот китайської мови є недостатньо вивченою вітчизняними лінгвістами. Унікальність та новизна роботи виражається в проведенні порівняння способів вираження категорії істот та неістот в китайській та українській мовах на морфемному рівні.

Мета роботи дослідження категорії істот та неістот в сучасній китайській мові.

Досягнення мети передбачає розв'язання таких **завдань**:

- визначити поняття "частини мови" у китайській мові;
- дослідити відомості про категорії іменника в китайській граматиці;
- виявити способи вираження категорії істот та неістот в китайській та українській мовах на морфемному рівні і порівняти їх.

Об'єктом дослідження є іменник як частини мови в китайській граматиці, **предмет** дослідження – вираження категорії істот та неістот в китайській мові.

Матеріал дослідження складають іменники однини та множини категорії істот та неістот китайської та української мови.

Наукова новизна роботи зумовлена детальним дослідженням категорії істот та неістот китайської мови у перекладацькому аспекті, як подальший розвиток у вітчизняній науковій школі.

Практичне значення роботи полягає у тому, що вона може використовуватись викладачами та студентами під час вивчення китайської мови та на практиці при перекладі з китайської мови українською мовою та *vice versa*.

Курсова робота складається із вступу, двох розділів, висновків та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1. ОСНОВИ ГРАМАТИКИ СУЧАСНОЇ КИТАЙСЬКОЇ МОВИ

Протягом усієї історії китайського мовознавства головний акцент робився на вивченні проблем лексики, ієрогліфіки та фонетики, а досліджень стосовно граматики було замало. Крім того, аж до 10-20-х років ХХ століття як єдино можливий зразок об'єкта вивчення розглядалася тільки мова древніх пам'яток веньянь, розмовна мова не бралася до уваги і фактично ігнорувалась.

Західні лінгвісти, є основоположниками досліджень граматики китайської мови та займаються вивченням цього напрямку понад 400 років. Незважаючи на таку довгу історію дотепер у зарубіжному мовознавстві питання виділення частин мови китайської мови залишається невирішеним. У європейській та американській китаїстиці немає єдиного підходу у виборі принципів класифікації частин мови китайської мови, їх кількості, а також характеристик та функцій кожної з категорій та ін (汉语词类).

Перші роботи, присвячені граматиці китайської мови, були написані іспанською мовою європейськими місіонерами, які наприкінці ХVII ст. продовжили свою подорож по Південно-Східній Азії вглиб материка: з Філіппін (Маніли та Себу) на південь та південний схід Китаю (у сучасні провінції Гуандун (Кантон) та Фуцзянь). Близько 300 років західні вчені займалися описом частин мови і граматики китайської мови загалом фактично "автономно", тоді як китайської лінгвістичної традиції пріоритетним предметом вивчення були фонетика, лексика, ієрогліфіка та ін. Лише у 1898 р. Ма Цзяньчжун видає "马氏文通 / "Граматичний компендіум пана Ма"" (Ma, 1898), в якому вперше в історії китайського мовознавства описує граматичний устрій у рамках традиції західної школи. Розглядаючи цю публікацію як "офіційний" початок вивчення граматики китайської мови її носіями, дослідження західної школи можна розділити на дві групи: 1) перша група робіт періоду "самостійного вивчення" (без оцінки та участі у наукових дискусіях носіїв мови, тобто до 1898 р.); 2) друга група робіт періоду одночасного та/або спільного з

китайськими лінгвістами вивчення, зіставлення та інтеграції ідей вчених Китаю (з початку XX ст. по теперішній час) (Li, Ch., & Thompson, S.).

Аналіз опублікованих у XVII-XIX ст. робіт показує, що розпочаті XVII в. іспанською мовою дослідження граматики "пережили" етапи перекладу латинською мовою та подальшого розвитку ідей у XVIII ст., до кінця XIX ст., зазнаючи змін у підходах, набули поширення в наукових школах різних країн, внаслідок чого в Європі з'явилися граматики кількома мовами, такими як англійська, німецька, французька та ін. (Chappell, H., & Peyraube A.).

Віховою подією, яка дозволила змінити підхід до проблеми, можна назвати виступ німецького професора Карла Арента на 12 конгресі сходознавців 1899 р. у Римі на тему "Чи є граматика в китайській мові. І якщо вона є, то чи варто її вивчати?". Означене питання стало предметом обговорень у наукових колах XX ст. і досі залишається без остаточного рішення: європейськими вченими за понад 100 років на нього були дані як позитивні, так і негативні відповіді (Chappell, H., & Peyraube A.,; 刘守军).

Ма Цзяньчжун започаткував вивчення китайської граматики. Однак вивчення китайських граматичних явищ існувало з давніх часів, і вивчення китайських слів, безсумнівно, є найбільш дослідженим і найбільш досягнутим.

Починаючи з династії Хань, в Китаї проводилися дослідження "юйчжу". З тих пір і до династії Цін люди послідовних династій описували та пояснювали деякі явища та характеристики китайських слів, наприклад "реальні ієрогліфи, віртуальні ієрогліфи", "мертві ієрогліфи, рухомі ієрогліфи", "зітхання" тощо. Деякі приватні ієрогліфи академічні праці та замітки. У династії Юань (20-й рік першого опису Ваньлі) в нашій країні з'явилася книга, присвячена обговоренню китайських службових слів – Лу Івей "Допоміжні слова" вперше зробив відносно концентровану дискусію про китайські службові слова. Звичайно, такого роду дослідження здебільшого починаються зі значення та тлумачення і рідко залучають граматичні функції (刘守军).

Династія Цін була періодом, коли було завершено вивчення частин мови в стародавньому Китаї. На основі досліджень попередників народ Цін запропонував

багато понять категорій слів, на які попередники не звертали уваги. Наприклад, теорія "рухомих символів і статичних символів" у "说文句读" Ван Юня, теорія "питань" у "经传释词" Ван Їньчжі, інші слова, такі як "займенники", "прикметники", що стосуються найменувань "сі" і "шиці" також прийшло з вуст народу Цін. Народ Цін здійснив подальші детальні дослідження явищ, які вивчали попередники, і розширив результати досліджень попередників. Найвищими досягненнями цінського народу в розумінні проблеми частин мови є "助字辨略" Лю Ці та "经传释词" Ван Їньчжі (刘守军).

Однією з найпопулярніших граматики китайської мови та найпершою з них, орієнтованих вже не на веньянь, а на розмовний байхуа, була "Нова граматика державної мови" (1957) Лі Цзінсі, що включає 20 розділів, 10 з яких присвячені проблематиці та конкретному опису частин мови, сім – синтаксичним питанням. Граматика Лі Цзінсі стала першою книгою, де було проголошено принцип "примату" синтаксису над морфологією, що згодом широко використовувався при побудові китайських граматики (刘守军).

"Сучасна китайська граматика мовлення" (раніше "Граматика мовлення") є першою працею структуралізму в материковому Китаї. Його критерій розмежування частин мови – "характер і вживання", а суть подібна до критерію "трьох сполучень". Різниця полягає в тому, що "Мова" не приймає загальної теорії "порожніх і справжніх слів", а поділяє китайські слова на іменники, займенники, числівники, квантори, дієслова, прикметники, прислівники, сполучники та допоміжні слова одночасно, звуконаслідування та інші десять категорій.

У 1966 році, під час десятирічного періоду потрясінь, усе вивчення граматики впало в стан застою та депресії, і, звичайно, вивчення частин мови не могло бути й мови.

У 1977 р. було відновлено вивчення граматики, на порядок денний знову винесено вивчення частин мови. У цей період дослідження частини мови в цілому характеризуються виходом з рамок "тимчасової системи" та новою розробкою

проблеми китайської частини мови. Шедеврами в цій галузі є "Проблеми аналізу граматики китайської мови" Лу Шусяна та "Конспекти лекцій з граматики" Чжу Десі.

1.1. Поняття про частини мови у китайській мові

"Частина мови" (词类 *cílèi*) є ключовим терміном у будь-якій книжці про граматику, і навіть у будь-якому словнику. Загальні приклади частини мови слова включають іменник, дієслово, прикметник тощо. Багато носіїв мови зовсім не розуміють частин мови слів, які вони вживають щодня. Це не є проблемою для будь-якої мови, але якщо необхідно оволодіти китайською граматиною з усіма її тонкими нюансами, класифікація за частинами мови є дуже корисним інструментом. Частини мови стають у пригоді не лише для того, щоб миттєво знати основні способи використання слова, але й для того, щоб допомогти перейти до суті та визначити ключові винятки та особливі властивості слова. У китайській мові часто зустрічаються слова, які розширюють межі своїх частин мови, або підкатегорії слів, які діють як дивні "гібриди" (наприклад, "прикметники, діючі як дієслова") (Huang Ch., Shu-Kai Hsieh Sh., & Chen K.).

За класифікацією А. Шлейхера, китайська мова (веньянь) відноситься до ізолюючих мов і поєднує в собі риси суто кореневого (тобто мови без форм, де відносини виражаються чистою семантикою шляхом складання коренів), і мови кореневої, яка використовує службові слова. Сучасна китайська мова путунхуа, якщо виходити з морфологічної класифікації, також має бути віднесена до мов з переважанням ізоляції: відносини в реченні, еквівалентні утворенню форм у європейських мовах (рід, число, відмінок тощо), в основному виражаються за допомогою порядку слів, а нечисленна афіксація не є нормою для формування одиниць синтаксичного рівня. Хоча, з іншого боку, зростаюча кількість афіксів, які неминуче стануть формоутворювальними, дозволила деяким дослідникам говорити про китайську як про ізолюючу мову з ознаками аглютинації.

Чи має китайська мова ті самі частини мови (або категорії), що й індоєвропейські мови, було предметом багатьох дискусій. Зокрема, хоча

загальновизнано, що китайська мова розрізняє іменники та дієслова, думки вчених розходяться щодо решти категорій. Ці розбіжності в поглядах пояснюються частково різними теоретичними знаннями вчених і частково використанням різних термінологічних умов. У результаті вчені використовують різні критерії для класифікації слів і різні термінологічні конвенції для позначення категорій.

Відмінною особливістю китайської мови є відсутність морфологічних змін слів за особами, часом, видами, пологами, числами, відмінками тощо. Ще одна риса, властива китайській мові - часткова приналежність: словникові одиниці вільно переміщуються з однієї категорії до іншої.

Серед лінгвістів, які займаються проблемою природи слова в китайській мові, немає єдиної думки щодо характеру одиниць, що розглядаються. Деякі вчені вважають такі одиниці – словами, наділеними функціями кількох частин мови, інші вважають їх омонімами.

Варто зазначити, що китайська мова внаслідок обмеженої кількості тонованих складів, що виступають у ролі морфем, є однією з найбільш омонімічних мов світу. За різними підрахунками кількість омонімів у лексиці китайської становить від 10% до 16%. Більшість омонімів китайської мови представлено однокладовими словами, проте омонімія також дуже поширена і серед двоскладових слів.

При вивченні європейської мови, частини мови здаються дуже стислими і сухими, які були визначені ще в давнину, і навіть мають всілякі ознаки, які допомагають при навчанні їх розпізнати. У мандаринській китайській мові це не так. Є три основні способи розпізнавання частини мови (в будь-якій мові) і далі дослідимо, які з наведених нижче способів найкраще підходять для путунхуа.

Перший спосіб – це частина мови за формою. Деякі слова мають певні особливості (так звані "морфологічні ознаки"), які допомагають розпізнати їхню частину мови. Наприклад, дієслова в іспанській мові закінчуються на -ar, -er або -ir. Деякі англійські дієслова закінчуються на -ize. Прикметники в англійській мові часто закінчуються на -al або -y. Дієслова в англійській мові часто мають закінчення -ed або -ing. Як іменники, так і дієслова можуть мати закінчення -s. Це може бути зручним "ярликом" для визначення частин мови (або, принаймні, виключення можливих

варіантів), але в мандаринській мові такий спосіб не завжди доречний - китайські слова рідко мають такі морфологічні маркери. Так, деякі з них є, наприклад, -性, -化 або -们], але вони не є загальноживаними (*An Introduction to Chinese Grammar*).

Другий спосіб – частина мови за значенням. Часто частина мови зрозуміла просто за її значенням. Дія – це дієслово. Людина або предмет – іменник. Проте, в китайській мові є багато слів з дуже схожими значеннями, але різними частинами мови. Один з часто цитованих прикладів – 忽然 та 突然. Обидва означають "раптово". Але 突然 може також виступати як прикметник ("раптовий"). Проста "перевірка значення" може ввести в оману для цих двох слів у багатьох контекстах. Отже, хоча цей метод не позбавлений цінності, він не є надійним для складних випадків (*An Introduction to Chinese Grammar*).

Третій спосіб – частини мови за функцією. Коли вивчається "граматична функція", мається на увазі те, що слово робить у реченні, якими словами воно поєднується і в якому порядку, з якими словами (або класами слів) воно не поєднується, яку роль відіграє дане слово в інших словах, з якими воно може сполучатися. Цей тест на граматичну функцію стосується не лише інших частин мови, а й основних елементів речення (наприклад, підмета, присудка тощо). Це найнадійніший і найкорисніший спосіб визначення частини мови в мандаринському діалекті китайської мови.

Перелічимо наступні частини мови у китайській та дослідимо деякі з них їх більш детально: іменник, прикметник, дієслово, займенник, допоміжні слова, числівник, слова міри, прислівник, прийменник, сполучник, частка, вставні слова, ономатопи та афікси (*An Introduction to Chinese Grammar, Chinese Grammar. The Morphology. Parts of Speech and Their Functions*).

Іменники виражають назви людей або предметів. До власних імен належать назви місць та імена людей. Деякі однокореневі іменники можна повторювати, щоб позначити кожного в групі, як-от 人人 (кожна людина), 天天 (кожен день) тощо.

Загалом, іменникам не властива різниця у формах однини та множини. Коли йдеться про людей, суфікс 们] можна використовувати для позначення кількох осіб.

Наприклад, 同志们 (товариші), 先生们 (панове) тощо. "们" слід вимовляти нейтральним тоном.

Іменники місця розташування 里 та 上 часто вживаються після інших іменників. Наприклад, 脑袋上 (у вас на голові), 路上 (на дорозі), 手里 (у руці), 兜里 (у моїй кишені) тощо. Однак не можна використовувати слово 里 після назви географічних місць. Коли іменник місця виступає в ролі присудка або прислівникового прикметника, 在 не потрібен. Наприклад, у реченні 房子里有架钢琴 – У будинку є піаніно, немає 在 перед 房子 (*An Introduction to Chinese Grammar, Chinese Grammar. The Morphology. Parts of Speech and Their Functions*).

Коли іменник виступає в ролі атрибута, його слід поставити перед зміненим словом. Наприклад, у реченні 您要玻璃杯还是瓷杯? – Ви бажаєте скляну чи порцелянову чашку? Терміни 玻璃 (скло) і 瓷 (порцеляна) діють як атрибути, а 杯 (чашка) є модифікованим словом.

Прикметники описують форму та характеристики людей і предметів або способів дії. Більшість прикметників можна змінити за допомогою прислівника, поставленого попереду. Прикметники можуть вживатися у стверджувально-заперечній формі для постановки питання (*An Introduction to Chinese Grammar, Chinese Grammar. The Morphology. Parts of Speech and Their Functions*). Наприклад, 那双筷子干净不干净? – Ці палички чисті?

Деякі прикметники можна повторювати, щоб посилити їх ступінь. Наприклад, 她的头发是长长的。 – Її волосся дуже довге. Прикметники можуть використовуватися перед дієсловами, щоб діяти як прислівники. Наприклад, 他热情地接待我们。 – Він сердечно прийняв нас. Прислівниковим додатком є 热情地, а дієсловом – 接待 (*An Introduction to Chinese Grammar, Chinese Grammar. The Morphology. Parts of Speech and Their Functions*).

Загалом, однокореневий прикметник може безпосередньо змінювати інше слово. Наприклад, 白纸 (білий папір). Однак, якщо ви хочете підкреслити модифіковану природу, ви можете використовувати частку 的. Наприклад, 很冷的天

气 – дуже холодна погода. Коли двоскладовий прикметник змінює односкладовий іменник, необхідно вживати частку "的". Наприклад, 漂亮的花 (гарна квітка). Коли двоскладовий прикметник змінює двоскладовий іменник, тоді частка 的 не обов'язкова (*An Introduction to Chinese Grammar*).

При повторенні прикметників використовуйте форму ААВВ. Наприклад, 干干净净 (дуже чисто).

Прикметники можуть безпосередньо виконувати функції предикатів. Наприклад, 他个子高 – Він високий. Підмет – 他个子 (його зріст), а присудок – 高 (високий). У цій ситуації ви також можете використовувати прислівник 很 (дуже). Наприклад, 他个子很高 – Він високий. Варто зазначити, що 公 (самець) і 母 (самка) використовуються для опису статі тварин.

Наступна частина мови – дієслово. Дієслова виражають дії, поведінку, психічні процеси, зміни, що розвиваються, тощо. За перехідними дієсловами може стояти безпосередньо об'єкт. Деякі дієслова можуть мати лише один об'єкт, деякі перехідні дієслова можуть мати два об'єкти (*An Introduction to Chinese Grammar*).

Неперехідні дієслова не можуть приймати об'єкт. Деякі приклади: 活 (жити), 坏 (бути поганим), 病 (хворіти), 醒 (бути неспаним), 存在 (існувати), 休息 (відпочивати), 咳嗽 (кашляти), 胜利 (бути переможцем), 腐败 (бути корумпованим), 出生 (народитися) і 前进 (прогресувати) (*An Introduction to Chinese Grammar*).

Дієслова можуть мати доповнення після себе. Наприклад, у питанні 你学会了吗? – Чи можете ви зробити це тепер, коли ви це вивчили?, 学 є дієсловом, а 会 є доповненням.

Для вираження питань можна використовувати стверджувально-заперечну форму. Наприклад, у запитанні 你会不会国语? – Ви можете говорити мандаринською? дієслово 会 повторюється, щоб сформулювати запитання.

Суфікс 化 можна додати до деяких іменників і прикметників, щоб створити дієслова.

Особливості вживання дієслова 是 (*An Introduction to Chinese Grammar, Chinese Grammar. The Morphology. Parts of Speech and Their Functions*):

- для висловлення судження можна використовувати дієслово 是, наприклад: 他是大夫。 – *Він лікар.*
- для вираження існування, наприклад, речення 前边是公安局。 – *Попереду поліцейська дільниця.*

Дієслова, що виражають дії, поведінку або містять позитивні думки, можна повторювати. Наприклад: 听听 (слухати), 打扫打扫 (підмітати), 想想 (думати), 启发启发 (надихати). Деякі дієслова не можна повторювати:

- слова, що виражають психічні дії, такі як 害怕 (боятися), 羡慕 (зздрість), 喜欢 (подобатися) тощо;
- зміни, такі як 发生 (відбуватися), 发展 (розвиватися), 开始 (почати);
- існування, судження та володіння, наприклад 在 (є в), 是 (є), 象(здаватися), 有 (мати);
- вказівка напрямку, наприклад, 起(встати), 过(пройти повз), 出 (вийти), 进 (увійти).

Наступна частина мови – займенники, вони можуть займати місце іменників, дієслів, прикметників, числівників і прислівників. Займенники можна класифікувати як особисті займенники, вказівні займенники та питальні займенники. Особисті займенники займають місце людей або речей: 你、我、您、他、她、它, і 自己 – усі власні займенники. Вказівні займенники, що розрізняють людей або предмети: 这、这里、这儿、这么、这样、那、那里、那儿、那么、那样、每 і 各 – усі вказівні займенники. Питальні займенники виражають питання 谁、什么、哪、哪里、哪儿、几、多少、怎么、怎样 і 怎么样 усі питальні вимови (*An Introduction to Chinese Grammar*).

Використання вимови в основному таке ж, як іменників, яких вони представляють. Наприклад, 小王去哪里? – *Куди їде Сяо Ван?* 小王去北京。 – *Сяо Ван їде до Пекіна.* 哪里 займенник, що замінює 北京.

Допоміжні дієслова, як наступна частина мови, допомагають дієсловам виражати потребу, можливість або надію (*An Introduction to Chinese Grammar, Chinese Grammar. The Morphology. Parts of Speech and Their Functions*):

- виражають здатність: 能, 能够, 会;
- виражають можливість: 能, 会, 可以, 可能;
- для вираження необхідності: 应, 该, 要, 应该, 应当;
- виражають зобов'язання: 得, 必须;
- виражають суб'єктивну готовність: 要, 想, 敢, 愿意.

Допоміжні дієслова можуть змінювати дієслова або прикметники. Наприклад, 我会讲国语 – я можу говорити мандаринською. У цьому реченні допоміжне дієслово 会 (можу) змінює дієслово 讲 (говорити). Наприклад, 图书馆里应该安静 – У бібліотеці має бути тихо. У цьому реченні допоміжне дієслово 应该 (має) змінює прикметник 安静 (тихий).

Числівники виражають числа, їх можна комбінувати для вираження інших цілих чисел. Наприклад, 七十万 (700,000). Префікс 第 може використовуватися для вираження порядку. Наприклад, 第七百零一 (число сімсот один). Слово міри 倍 може використовуватися для позначення кратності. Наприклад, 三倍 (три рази) (*An Introduction to Chinese Grammar*).

Формат ...点... може використовуватися для вираження десяткових дробів. Наприклад, 零点二 (0,2). Формат ...分之... можна використовувати для вираження дробів. Наприклад, 四分之三" (3/4) і 百分之五" (5%).

Два сусідні числівники можна використовувати разом, щоб виразити приблизну кількість. Наприклад, 三四个 (3 або 4). 几 може позначати приблизне число від одного до дев'яти. Наприклад, 阅览室只有几种杂志 (У читальному залі є лише кілька видів журналів). Числівник 多 вживається після числівників 十 (десять), 百 (сто), 千 (тисяча) і 万 (десять тисяч) і означає число, більше, ніж число, що стоїть перед ним. Наприклад,

我们班有三十多个学生 (У нашому класі більше 30 учнів) (*An Introduction to Chinese Grammar*).

Слова міри виражають одиниці лічби. Іменні слова міри виражають одиниці вимірювання людей і речей. Дієслівні слова міри виражають частоту дій. Слова міри вживаються після чисел і вказівних займенників. Наприклад, 我买了一辆自行车 (я купив велосипед). Слово міри – 辆, а число – 一. Інший приклад: 我每次去都看见他 (я бачу його кожного разу, коли йду). Мірним словом є 次 (час), а вказівним займенником – 每 (кожен) (*An Introduction to Chinese Grammar*).

Повторення мірного слова вказує на "кожен". Наприклад, 个个都聪明 - *кожен з них розумний*.

Іменні мірні слова використовуються перед іменниками для опису кількості предметів.

Дієслівні слова вимірювання використовуються з дієсловами для опису кількості дій. Наприклад, 来一次、去一趟、看一回. 次、趟、回 – це все дієслівні слова вимірювання (*An Introduction to Chinese Grammar, Chinese Grammar. The Morphology. Parts of Speech and Their Functions*). Більшість дієслівних вимірників ставляться після дієслів як доповнення. Наприклад, 你得去一趟。

Прислівники ставляться перед дієсловами або прикметниками для вираження часу, ступеня, обсягу, повторення, заперечення, можливості або тону. Деякі прислівники можуть слугувати для зв'язку між реченнями. Наприклад, 他说完话就走。 – *Він сказав свою частину і відразу пішов*. 就 – це прислівник, що виражає час.

Основне використання прислівників – виступати в ролі прислівникових додатків. Наприклад, 他们已经出发了。 – *Вони вже пішли*.

Хоча обидва прислівники служать для заперечення, використання 不 і 没 відрізняється. 不 використовується для заперечення (*An Introduction to Chinese Grammar*):

- розумова діяльність – 我不了解这篇文章。 – *Я не розумію цієї статті*.
- дії, що часто виконуються – 我从来不喝酒。 – *Я ніколи не п'ю*.

- теперішні або майбутні дії – 我明天不去。 – *Я не піду завтра.*
- допоміжні дієслова – 今天不会下雨。 – *Сьогодні не буде дощу.*
- дієслова "是", "象", "在", "存在" – 他不是我的老师。 – *Він не мій вчитель.*
- прикметники, що виражають стан або характер – наприклад, 这个句子不对。 – *Це речення неправильне.*
- прислівники, що виражають ступінь – наприклад, 我的英文不太好。 – *Моя англійська дійсно не дуже хороша.*
- прислівники, що виражають обсяг – наприклад, 我们不一起去。 – *Ми не збираємося йти всі разом.*

没 використовується для заперечення (*An Introduction to Chinese Grammar*):

- у поєднанні з 有 – Наприклад, 你有没有时间? – *У тебе є час чи ні?*
- дієслова, що виражають завершення або виникнення дії – наприклад, 这样的事从来没过。 – *Такої аварії ніколи не траплялося.*

又 і 再 виражають повторення, але їх використання відрізняється. 又 виражає, що ситуація або дія вже повторювалася. Наприклад, 今天又去一趟。(Ми вже пішли). 再 використовується для позначення майбутніх дій. Наприклад, 我们不会再看见他。(Ми його більше не побачимо).

Прислівники 不, 没有, 大概, 也许 і 可能 можуть самостійно відповідати на питання (*An Introduction to Chinese Grammar, Chinese Grammar. The Morphology. Parts of Speech and Their Functions*).

Прийменники ставляться перед іменниками або займенниками, утворюючи прийменникові словосполучення, що виражають виключення, порівняння, дію, спосіб, причину, об'єкт, напрямок, місце або час дії. До прийменників, що виражають час, місце та напрямок, належать 在、从、向、和 往. Прийменники, що вказують на об'єкт: 跟、对、给、对于、关于、把、和 连. Прийменники, що виражають причину, включають 为、为了、和 由于. Прийменники, що виражають спосіб: 按照 和 根据. Прийменники, що виражають пасивний стан: 被、叫、和 让. Прийменники, що

виражають порівняння, включають 比. Прийменники, що виражають виключення, включають 除 та 除了 (*An Introduction to Chinese Grammar*).

Приклади:

他从大陆来。 – *Він з материка.* 从 – прийменник, що виступає в ролі прислівникового додатка.

这是关于皇帝的故事。 – *Це історія про імператора.* 关于 – прийменник у ролі атрибута.

这辆公共汽车开往天安门。 – *Цей автобус їде на Тяньаньмень.* Прийменник 往 виступає в ролі доповнення.

Сполучники з'єднують два слова, словосполучення або речення, виражаючи узгодження, причину та наслідок, обставини або припущення. Сполучники, що вказують на узгодження, включають 和、跟、同、与、及、并、та 而. Сполучники, що вказують на причину та наслідок, включають 因为、所以、та 因此. Сполучники, що вказують на обставини, включають 只要, 只有 та 不管. Сполучники, що вказують на припущення, включають 如果 та 要是. Сполучники, що вказують на висновок, включають 既然,这样 та 那么. Сполучники, що вказують на перехід, включають 虽然、但是、可是、і 不过. Сполучники, що вказують на поступку, включають 即使 і 就是. Сполучники, що вказують на альтернативу, включають 还是 та 或者. Сполучники, що вказують на перерахування, включають 例如 та 比如. Сполучники, що вказують на послідовність, включають 接着、于是、та 然后. Сполучники, що вказують на прогресію, включають 甚至、至于、та 而且. Наприклад (*An Introduction to Chinese Grammar*):

工人和干部工作都很认真。 – *Робітники і керівник працювали дуже старанно.* Сполучник 和 використовується для з'єднання двох іменників.

党领导讨论并且通过两个条款。 – *Лідери партії обговорили і прийняли два пункти.* Сполучник 并且 використовується для з'єднання двох дієслів.

你要打排球还是踢足球？ – *Ви хотіли б грати у волейбол чи футбол?*
Сполучник 还是 використовується для з'єднання двох фраз.

如果你不能开车，你就坐车。 – *Якщо ви не можете вести машину, то сідайте на автобус.* Сполучник 如果 використовується для з'єднання двох речень.

Деякі сполучники вживаються у відповідних парах. Наприклад:

我因为很忙，所以明天不去。 – *Оскільки я зайнятий, я не піду завтра.*

现在虽然是冬天，但是不冷。 – *Хоча зараз зима, насправді не холодно.*

При використанні 和 для з'єднання більш ніж двох слів або словосполучень його можна поставити перед останнім словом або словосполученням. Для позначення сполучника 和 може використовуватися кома ", ". Наприклад, 今天有三个红的、两个白的和一个黑的。

Частки додаються до слів, словосполучень або речень, щоб виразити додаткове значення, граматичні відношення або настрої. Частки не мають самостійного значення. Частки вимовляються в нейтральному тоні (*Chinese Grammar. The Morphology. Parts of Speech and Their Functions*).

Структурні частки додаються до слів або словосполучень для вираження граматичного зв'язку. До структурних часток належать 的, 地 та 得. Структурна частка 的 може ставитися лише після атрибутивного модифікатора. Наприклад, 她的衣服很漂亮。 – *Її одяг гарний.* 地 може ставитися лише після прислівникового додатка. Наприклад, 她刻苦地学习。 – *Вона старанно вчиться.* 得 ставиться після дієслова або прикметника і перед доповненням. Наприклад, 她跑得快。 – *Вона швидко бігає.*

Аспектуальні частки ставляться після дієслів, щоб вказати на додаткове значення. Аспектуальними частками є 了 (le), 着 (zhe) і 过 (guo). Однак не всі дієслова можуть супроводжуватися 着 і 了 (*An Introduction to Chinese Grammar, Chinese Grammar. The Morphology. Parts of Speech and Their Functions*).

着 вказує на те, що дія відбувається або перебуває в певному стані в певний час або що певний стан триває. Наприклад:

她正弹着小提琴。 – *Вона грає на скрипці.* (Дія триває).

门开着。 – *Двері відчинені.* (Стан триває).

我们坐着聊天。 – *Ми сидимо і розмовляємо.* (У певному стані)

Коли частка 了 стоїть після дієслова, вона вказує на те, що дія була завершена.

Наприклад, 我买了一本书。 – *Я купив книгу.*

Аспектуальна частка 过 ставиться після дієслова, щоб показати, що дія відбулася в минулому. Наприклад, 你去过美国没有? – *Ви коли-небудь були в Сполучених Штатах?*

Модальні частки ставляться в кінці речення, щоб виразити настрій. До модальних часток належать 吗, 呢, 吧, 了, 啊.

Модальна частка 吗 означає питання. Наприклад, 机场离饭店远吗? – *Чи далеко аеропорт від готелю?*

Модальна частка 呢 має такі випадки вживання (*An Introduction to Chinese Grammar*):

- 呢 може ставитися в кінці стверджувального / заперечного питання для позначення невпевненості. Наприклад, 你买不买书呢。 – *Ви купуєте книжки чи ні?*
- 呢 може ставитися в кінці речення з питальним займенником для позначення припущення. Наприклад, 这是谁的错误呢? – *Чия це вина?*
- 呢 може використовуватися в питанні з альтернативою для позначення тону запитання. Наприклад, 你学科学还是学文学呢? – *Ти вивчаєш науку чи мистецтво?*
- 呢 може додаватися до іменника або займенника, щоб поставити односкладне питання. Наприклад, 现在我们回家, 你呢? – *Ми йдемо додому. А ви?*

- 呢 може використовуватися в кінці декларативного речення, щоб вказати, що дія або стан все ще триває. Наприклад, 别那么快, 我还没有决定呢。 – *Не так швидко. Я ще не вирішив.*

Модальна частка 吧 має перелічені нижче випадки вживання (*An Introduction to Chinese Grammar*).

- 吧 може вживатися в кінці декларативного речення для вираження пропозиції, поради, наказу або прохання. Наприклад, 你在琢磨琢磨吧! – *Я пропоную вам добре подумати!*
- 吧 може використовуватися в кінці висловлювання для позначення згоди. Наприклад, 好吧, 我先走。 – *Дуже добре. Я піду першим.*
- 吧 може використовуватися в кінці декларативного речення для позначення оцінки або певної невизначеності. Наприклад, 你忘了吧? – *Ти забув?*

Модальна частка 啊 має наступні значення (*An Introduction to Chinese Grammar*):

- 啊 може вживатися в кінці речення для позначення вигуку. Наприклад, 孩子多礼貌啊! – *Ця дитина така ввічлива!*
- 啊 може використовуватися в кінці речення для вираження заклику або спонукання. Наприклад, 想好啊! – *Подумай добре!*
- 啊 може використовуватися в кінці питання в альтернативному стилі, стверджувально-заперечного питання або питання з питальним займенником, щоб вказати на питальну інтонацію. Наприклад, 你是坐车还是打车啊? – *Ти збираєшся сісти на автобус чи [махнеш рукою] на таксі?*

Структурна частка 了 має наступні випадки вживання (*An Introduction to Chinese Grammar, Chinese Grammar. The Morphology. Parts of Speech and Their Functions*).

- 了 може вживатися в кінці речення для позначення новоствореної умови. Наприклад, 外边下雨了。 – *На вулиці почався дощ.*

- 了 可能 використовуватися в кінці речення для позначення нагадування, поради або заклику.

Модальна частка 吗 可能 вживатися лише в кінці декларативного речення, щоб сформулювати питання. 你是翻译吗? – *Ви перекладач?*

Наступна частина мови – вигуки, що виражають вигук, заклик або відповідь. Наприклад, 喂, 嗯, 啊, 哎呀, 噢 та 哦. Вигуки найчастіше вживаються на початку речення, але не виступають елементом речення (*An Introduction to Chinese Grammar*).

Наприклад:

喂! 你是小王吗? – *Привіт. Ви Сяо Ван?* (打电话, 表示呼唤 – *Дзвонить по телефону, висловлює привітання*).

嗯! 我是小王。 – *Так. Я Сяо Ван.* (表示答应 – *Висловлення відповіді*).

哎呀! 我的衣服湿了。 – *О Боже! Мій одяг мокрий.* (表示惊讶 – *Висловлення здивування*).

啊! 美丽的风景。 – *Ах! Яка гарна сцена!* (表示赞叹 – *Висловлення захоплення*).

唉! 我马上就走。 – *Добре! Я зараз же піду.* (表示答应 – *Вказуючи на відповідь*).

哦! 我错了。 – *О! Моя помилка.* (表示领会 – *Виражає усвідомлення*).

噢! 原来是你。 – *О! Це був ти весь цей час.* (表示了解 – *Висловлюючи розуміння*).

Далі дослідимо онома топ, що імітує звучання речі або дії. Приклади:

- 哗哗 (流水声) – звук води, що тече;
- 扑通 (东西掉水里的声音) – звук падіння предмета у воду;
- 乒乒 (枪声, 打乒乓球的声音) – звук предметів, що підстрибують, або пострілів;
- 呼呼 (风的声音) – звук вітру;
- 轰隆 (雷声, 炮声, 机器声) – звук грому, техніки або артилерії;
- 叮当 (金属碰撞得声音) – дзенькіт металевих предметів;
- 哈哈 (笑声) – звук сміху.

Досліджуючи афікси, на прикладі англійської мови до афіксів належать префікси, такі як "un" у слові "unhappy" (нещасний). У китайській мові префікси включають 第, як у 第一 "перший", 第二 "другий" тощо, та 初, як у 初一 "першого числа місяця", 初二 "другого числа місяця". Суфікси включають суфікс множини 们, як у 我们 "ми" та 他们 "вони".

1.2. Категорії іменника в китайській граматиці

Поява "马氏文通" знаменує собою підйом китайської граматики і справжній початок вивчення класів слів у китайській мові. Протягом сорока років з 1898 по 1938 рік китайська граMATика перебувала в зародковому стані, так само як і вивчення класів слів, з багатьма досягненнями, але також і з багатьма проблемами (汉语词类).

Вивчення класів слів китайської мови в цей період можна умовно розділити на два напрямки: один – це вивчення літературних класів слів; інший – вивчення класів слів мандаринської народної мови.

Перший напрямок представлений Ма Вень Тун, а другий – Сінчжу Гоюй Веньфа. Хоча фокус їхніх досліджень відрізняється, загальна тенденція однакова, і тому їх можна обговорювати разом.

Обговорення граматичних інновацій у 1938 році вплинуло на систему імітації в лінгвістичному колі, і люди почали "створювати" китайську граматичну систему з науковим методом і суворим підходом, заснованим на фактах китайської граматики, запозичуючи нові знання з-за кордону та посиляючись на попередні праці. Обговорення граматичних інновацій стало поворотним моментом у вивченні китайських частин мови. Загальною тенденцією китайських вивчення частини мови в цей період є використання західних лінгвістичних теорій для створення нашої власної системи частин мови. Оскільки кожна школа приділяє більше уваги характеристикам самої китайської мови, вона відрізняється від попередньої. Концепція китайської частини мови в цей період відображає більше точок розбіжності, що є нормальним і приємним явищем (汉语词类).

Після заснування Китайської Народної Республіки необхідність популяризації наукових і культурних знань зробила обов'язковим створення нової та наукової китайської граматичної системи, але першою проблемою, з якою зіткнулися, була проблема китайської частини мови. Проблема частин мови є одночасно складною та важливою. Вона не була вирішена з часів "вентонг", і терміново необхідні подальші дослідження (Huang Ch., Shu-Kai Hsieh Sh., & Chen K.).

У перші два роки після заснування Китайської Народної Республіки, незважаючи на те, що в Китаї було опубліковано кілька граматичних книг (таких як "Граматика та риторичні промови" та "Навчання граматики"), стара теорія в основному використовувалася для вивчення частин мовлення без істотного прогресу.

Зі зрілістю різних умов стало можливим вирішити проблему китайських частин мови. Так приблизно в 1953 році в "китайській мові" розгорнулася масштабна загальнонаціональна дискусія про частини мови. Ця велика дискусія дозволила уникнути попереднього відхилення в цьому питанні, тобто не лише спрощення слів

Замість простої класифікації вона почала включати принципове питання китайських частин мови, тобто, чи можна класифікувати китайські слова та стандарти класифікації (Li, Ch., & Thompson, S.).

Перш за все, щодо питання про те, чи можна класифікувати китайські слова, існують дві взаємно несумісні точки зору в галузі граматики. Невелика кількість вчених, в особі Гао Мінкай, наполягає на тому, що змістовні слова в китайській мові не можна класифікувати, оскільки в самій китайській мові відсутні конфігураційні форми. Це повністю застосовує індоєвропейську теорію частини мови до китайської та ігнорує етнічні особливості мови. Проте Ван Лі, Лу Шусян, Ху Фу, Вень Лянь та багато інших вчених стверджували подільність китайських частин мови. У результаті обговорення перемогла ствердна позиція (Klöter H.).

По-друге, з приводу стандартів класифікації також виникли суперечки між різними компаніями. В основі суперечки – морфологія китайської мови. Гао Мінкай та інші наполягали на тому, що лише форма вузького сенсу є критерієм для класифікації частин мови, тоді як більшість учених виступає за те, що класифікація китайських слів повинна починатися з форми широкого сенсу, тобто зв'язку між

словами та словами, сполучення слів і слів, а також синтаксична функція слів. Зрештою, більшість вчених дійшли відносно одностайної думки і запропонували загальні стандарти для розрізнення частин мови: 1) лексичне значення (категорія понять); 2) морфологічні стандарти (включаючи характер конфігурації та словотворення); 3) синтаксичні критерії (роль або функція слів у реченні, сполучення слів тощо). Таким чином передумовна проблема вивчення китайських частин мови вирішується більш задовільно.

Крім того, багато вчених також обговорювали конкретну класифікацію китайських слів і межі частин мови. Хоча існують відмінності, це не шкодить загальній передумові, яка допускається існування.

Загалом ця дискусія була успішною, з чудовими результатами та відіграла значну роль у сприянні вивченню сучасної граматики.

Велика дискусія з боку мови прояснює давній туман у галузі китайської граматики та забезпечує керівний принцип для класифікації та класифікації слів.

Багато вчених робили конкретні спроби класифікувати та класифікувати китайські слова у своїх відповідних трактатах. Хоча результати неоднакові, вони загалом відображають основні факти про класи китайських слів. Серед них до "Культурної революції" система частин мови "Тимчасова система" (укладена принцесою Чжан Чжі) і система "Сучасна китайська граматика мовлення" (написана Дін Шеншу та ін.) Нижче наведено їх один за одним (Chappell, H., & Alain Peygaube, A.).

"Тимчасова система" поділяє слова на дві категорії: слова за змістом і службові слова відповідно до "лексико-граматичних категорій"; перша включає шість категорій: іменники, дієслова, прикметники, числівники, квантори та займенники; частки, вставні слова п'ять категорій. У "Тимчасовій системі" також пояснюються визначення, характеристики та основні вживання різних слів. Опис докладний і докладний, що особливо корисно для викладання граматики в середніх школах, і це справді поза межами попередніх граматичних підручників. Щодо "допоміжної теорії" в системі, то вона не пояснює багато проблеми, тому є багато принизливих коментарів від пізніших поколінь, тому її можна розглядати як невелику категорію.

Якщо говорити про іменники, то з ними знайомі всі, адже ці слова вживаються щодня. Це настільки активний учасник щоденних розмов, що ми не можемо ігнорувати їх. Слово "іменник" китайською мовою звучить як 名词 (míng cí). Іменники в китайській граматичній структурі неважкі для освоєння, і вони дотримуються тих самих правил, що й іменники в англійській мові. Як підмети, вони ставляться перед дієсловами; як об'єкти, вони ставляться після дієслів (Wang S.).

Як і в англійській мові, китайські слова/терміни також можна розділити на десять типів: іменники, займенники, прикметники, числівники, дієслова, прислівники, прийменники, сполучники, вигуки та допоміжні слова. Різниця полягає в тому, що в китайській мові немає артиклів, а в англійській мові немає допоміжних слів, які є в китайській мові (Wang S.).

Іменники позначають назви людей або предметів, їх можна розділити на чотири підгрупи: власні іменники (наприклад, Пекін), загальні іменники (наприклад, соціум), абстрактні іменники (наприклад, культура, ідеологія), іменники часу (наприклад, завтра), географічні іменники (наприклад, навколишнє середовище).

В англійській мові всі злічувані іменники мають форми множини із загальним закінченням -s (за винятком неправильних форм), тоді як у китайській мові іменники ніколи не змінюють своїх форм. Так, для вираження множини, використовуються числівники наприклад, 许多树 (багато дерев).

Англійські іменники також мають присвійний відмінок "s", тоді як у китайській мові використовується лише ієрогліф 的 (зі значенням приналежності) після іменників, щоб показати те саме значення, наприклад:

一个两周的假期。 – *Двотижнева відпустка.*

我父亲的一位朋友。 – *Друг мого батька.*

Вивчення китайських іменників, наведених нижче, є життєво важливим для мови. Китайські іменники – це слова, що використовуються для назви людини, тварини, місця, речі або абстрактних ідей. Іменники зазвичай є найважливішою частиною словникового запасу.

РОЗДІЛ 2. СПОСОБИ ВИРАЖЕННЯ КАТЕГОРІЇ ІСТОТ ТА НЕІСТОТ В КИТАЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ НА МОРФЕМНОМУ РІВНІ

2.1 Порівняльний аналіз іменників категорії істот в китайській та українській мовах

Спершу зазначимо, що в українській мові категорія істот/неістот – відношення предметності до граматичного поняття живого і неживого. Так, одні іменники називають об'єкти живої природи, інші – неживої. Об'єкти живої природи представлені в мові назвами людей (осіб) і тварин: *лаборантка, Світлана, бібліотекар, Корольова, лікар, Георгіївна; птиця, муха, заєць*. Назви об'єктів предметності, які пов'язані з граматичним поняттям живого, в морфології утворюють *грамему істоти* (Горпинич, 2004, с. 48).

Назвами явищ, предметів, понять позначено об'єкти неживої природи: *буря, Миколаїв, інститут, вулиця Садова, відродження*. Назви об'єктів предметності, пов'язані з граматичним поняттям неживого, становлять *грамему неістоти*.

Категорія істоти/неістоти в українській мові понятійна – реальне поняття і граматичне поняття живого/неживого не збігаються. Живими з позиції реальності є всі об'єкти, в яких відбувається обмін речовин: людина, тварини, птахи, комахи, мікроорганізми, рослини.

До істот у граматичному плані належать назви, що означають (Горпинич, 2004, с. 48):

- неживі предмети: *мрець, покійник*;
- умовні знаки: *туз, валет, козир, ферзь, тура*,
- страви: *смажена гуска, варена курка, печена качка*. Морфологічно і словотворчо іменники-істоти відрізняються від іменників-неістот. Іменники-істоти, що означають осіб і тварин жіночої статі, нерідко утворюються від відповідних назв, які або не вказують на стать, або вказують на чоловічу стать: *учитель — учителька, лікар — лікарка, вовк — вовчиця, лев — левиця, тигр — тигриця*.

Іменники-істоти, як правило, мають значення чоловічого або жіночого і лише зрідка середнього роду. Чоловічий рід вказує на чоловічу стать (*бандурист, одесит*), жіночий — на жіночу стать (*бандуристка, одеситка*). Іменники-істоти середнього роду називають осіб чи тварин безвідносно до статі (*дитя, лоша, теля, поросля, котеня, цу цень, гусеня, каченя, голубеня, ластів'я, шпаченя, курча* та ін.), але як виняток: *дівча — хлоп'я*.

Парадигми граем істоти/неістоти повністю розрізняються у множині. У іменників-істот знахідний відмінок збігається з родовим: *немає братів – бачу братів, немає дівчат – бачу дівчат, немає телят – бачу телят*, у іменників-неістот знахідний відмінок збігається з називним: *стоять вагони – бачу вагони* (Р.в. *немає вагонів*), *стоять верби – бачу верби* (Р.в. *немає верб*).

Парадигматичне розчленування граем істоти і неістоти послідовно підтверджується формами узгоджувальних означень: *немає наших братів – бачу наших братів, не має наших дівчат – бачу наших дівчат, стоять зелені (верби – бачу зелені верби* (Р. в. *немає зелених верб*).

Єдине відхилення від цієї закономірності у множині виявляється у словосполученнях типу *іти в солдати, взяти в служниці, мітити в генерали, піти в няньки*, у яких іменники-істоти мають спільні форми у називному та знахідному відмінках, а не в родовому та знахідному. Проте воно не може бути визначальним, оскільки виявляється лише у фразеологізованих словосполученнях з комплетивним (лат. *completes* – повний) відношенням. В однині протиставлення істоти/неістоти непослідовне. Послідовно на парадигматичному рівні воно розмежується лише у іменників чоловічого роду на приголосний: *стоїть поїзд* (Н. в.) – *бачу поїзд* (Зн. в.) – *немає поїзда* (Р. в.); *сидить учень* (Н. в.) – *бачу учня* (Зн. в.) – *немає учня* (Р. в.). Протиставлення не має в іменниках чоловічого роду на *-а (-я)* (*суддя – судді – суддю*), середнього роду на *-о, -є* (*озеро – озера – озеро*), жіночого роду на *-а* (*дівчина – дівчині – дівчину*), жіночого роду на м'який приголосний (*тінь – тіні – тінь*).

Оскільки це часткові, а не фундаментальні явища, то вони не є достатніми для заперечення в протиставленні істоти/неістоти ознак морфологічної категорії.

Деякі слова у своїх лексичних значеннях суміщають поняття істоти і неістоти. До них належать (Горпинич, 2004, с. 49-50):

1) назви мікроорганізмів: *амеба, баціла, мікроб, бак терія*. За біологічними ознаками ці об'єкти природи є живими істотами, але граматично вони вживаються то як істоти, то як неістоти: *досліджують мікробів, бактерій, вірусів і досліджують мікроби, бактерії, віруси*. У непрофесійному мовленні перевагу слід надавати категорії неістот (*бачу віруси, мікроби, бактерії* за аналогією до *бачу трактори*), а у професійному допустимо вживати словосполучення *бачу вірусів*;

2) назви неживих предметів, які ототожнюються з назвами осіб: *лялька, покійник, мрець*. Вживаються як іменники-істоти: *лялька – ляльки – ляльку, покійник – покійника – покійника*;

3) назви конкретних предметів, які вживаються в переносному значенні як назви осіб з негативною характеристикою (*мішок, тухтій, бовдур, дуб, пень, капелюх, ков пак*), набувають морфологічних ознак істот і вживаються як іменники-істоти: *Цього пня не переконаєш*;

4) назви абстрактних понять (*дух, геній, тип, тінь*), що вживаються стосовно осіб, набувають морфологічних ознак істот: *Люди вже бачили таких типів (духів, геніїв)*;

5) назви конкретних предметів-неосіб, в основі яких лежать назви осіб, можуть зберігати морфологічні ознаки іменників-неістот. До них належать (Горпинич, 2004, с. 50-51):

— слова *вимикач, вмикач, бомбардуоильнип., розвід ник, роз'єднувальник, винищувач, розподільник, двірник* як пристрій у автомашині для протирання скла {збити ворожого бомбардувальника, розвідника, відремонтувати двірника};

— назви деяких танців і пісень: *гопак, козачок, трепак* (*затанцювали гопака*);

— назви машин: *"Тигр", "Запорожець", "Антей"* (*у повітря підняли "Антея"*).

Кожна грамема має одну форму вираження свого значення: грамема істот – знахідний відмінок, що збігається з родовим, а грамема неістот – знахідний, що збігається з називним. Проте українській мові властиві іменники-істоти, які своє значення виражають двома морфологічними формами: знахідним/називним

відмінками (назви тварин: *пасу коней* і *коні*, *гусей* і *гуси*, *корів* і *корови*, *овець* і *вівці*, *телят* і *телята*, *бичків* і *бички*). Обидві форми є літературною нормою, основними вважаються форми типу *пасу коней*, *корів*, *овець*, а допустимими – форми типу *паси коні*, *корови*, *вівці*, але вони менш вживані і поступово зникають (Горпинич, 2004, с. 51).

У китайській мові категорія істоти/неістоти виокремлюється на інших підставах. Китайські іменники можна класифікувати на "особи" і "не-особи", тобто протиставляючи людину неживим предметам, явищам, подіям тощо.

Говорячи про способи вираження даної категорії в китайській мові на морфемному рівні, необхідно спочатку точно визначити, що ми розумітимемо під морфемою в китайській мові, так як характеристика китайського слова з погляду його відношення до одиниці нижчого порядку – до морфеми та одиниці вищого порядку (словосполучення) – не завжди однозначна. Проблема розмежування слова і морфеми стосується тільки простих слів китайської мови (наприклад, слово 人 – людина), тому що похідні і складні слова відрізняються від морфем: вони складаються мінімум з двох морфем. Проблема розмежування слова і словосполучення стосується тільки складних слів (наприклад, 人民 – народ), оскільки прості та похідні слова (наприклад, 胖子 – товстун) завідомо не є словосполученнями.

Одним із показників істоти/неістоти іменників китайської мови можна назвати афікси. Безумовно, афіксне словотворення не є частиною основного китайського словотворення, однак наявність у сучасній китайській мові значної кількості афіксів свідчить лише про стрімкий розвиток цього способу словотворення. Китайський дослідник Фу Жомей виокремлює 16 типів афіксів за змістом, одні з яких позначають осіб, інші виражають властивості, ознаки, характеристики, абстрактні поняття. Він також робить акцент на тому, що в китайській мові існують квазіпрефікси та квазісуфікси (Fu R.).

Спершу дослідимо префікси (前綴 *qianzhui*) – до префіксів, які є показниками істоти, належать 阿 і 老. Ці префікси утворюють тільки іменники живого. Так, наприклад, префікс 阿 (a) утворює іменники, які позначають титул або порядок за

старшинством (серед братів і сестер). Наприклад, 阿三 – *третья дитина в сім'ї*. Також він утворює терміни спорідненості. Наприклад, 阿婆 – *матінка*, 阿爷 – *батьюшка*, 阿大 – *старший у роді*. Також цей префікс може стояти перед іменником, який позначає людину, надаючи дружнього відтінку зверненню. Наприклад, якщо людину звати 王新 *Ван Сін*, то її можна назвати 阿新 (*axin*), тобто милий Сін, але варто зважати на те, що така форма найчастіше вживається між людьми одного віку або старшого.

Наступний префікс 老 (*lao*) – може ставитися перед назвами поважних осіб, прізвищем, терміном спорідненості для висловлення особливої поваги (老张 – *поважний Чжан*). Також може використовуватися і в іронічному контексті. Префікс 老 (*lao*) ставиться до порядкового номера людини у своєму поколінні, ряду, колективі (老三 – *третій за старшинством брат*). Може утворювати іменники безвідносно до їхніх родинних стосунків: 老外 – *іноземець*, 老怪 – *скнара*. Також бере участь в утворенні назв деяких тварин і птахів: 老虎 – *тигр*, 老鼠 – *щур*; 老鸦 – *ворона*.

У китайській мові з досліджуваною категорією нерозривно пов'язана категорія роду, оскільки за необхідності підкреслити гендерну приналежність того чи іншого іменника-істоти можливо вживанням спеціальних префіксів. Для позначення статі людей використовуються два префікси: 男 (*nan*) для позначення чоловічого роду, 女 (*ni*) для позначення жіночого роду. Розглянемо приклади: 女子 – *донька*, 女人 – *жінка*, 男人 – *чоловік*, 男孩儿 – *хлопчик*.

Для позначення статі тварин існують особливі слова, які вказують на самку або самця. У розмовній мові додають 公 (*gong*) – для позначення самця і 母 (*mu*) – самки: 公狗 – *пес*, 母狗 – *сука*, 公鸡 – *півень*, 母鸡 – *курка*. В літературній мові для визначення статі птахів додається 雄 (*xiong*) – для самців і 雌 (*ci*) – для самок, а для тварин 牡 (*mu*) і 牝 (*pin*) відповідно.

Префікси, які є показниками тільки категорії неживої істоти, при дослідженні знайдені не були.

Що стосується суфіксів (后缀 (*houzhui*)), то їх значно більше в китайській мові, ніж префіксів. Проте в науковій літературі немає єдиної думки, до якого типу

(суфіксів чи напівсуфіксів) відносити ті чи інші морфеми, наприклад 子, 儿, 头, 者. Фу Жомей відносить їх до напівсуфіксів, а також усі морфеми, що можуть виступати як напівсуфікси і є показниками істоти (Fu R.). Нижче наведено суфікси та напівсуфікси, які є показниками істоти.

人 ren: 1. Представники спеціальностей, професій, працівники: 军 – *військовий*, 主人 – *господар, власник*, 工人 – *робітник*, 宫人 – *чиновник*; 2. Національність, уродженець: 外国人 – *іноземець*, 非洲人 – *африканець*, 乡下人 – *сільський житель*; 3. Інший; інші: 别人 – *інший (людина)*; *інші (люди)*, 他人 – *інші, інша людина*; 4. Людина, люди, множина в контексті: 乌克兰人 – *українець, українці*.

За допомогою суфіксів 工 (gong), 家 (jia), 匠 (jiang), 生 (sheng), 师 (shi), 士 (shi), 手 (shou), 员 (yuan), 长 (zhang), 者 (zhe) можуть утворюватися іменники, що позначають професії або рід занять. Наприклад:

家 (jia) - утворює назву різних осіб за професією, спеціальністю, як правило, у сфері науки, культури, мистецтва та спорту: 1. Представники спеціальностей, професій: 作家 – *письменник*, 书法家 – *каліграф*, 发明家 – *винахідник*, 科学家 – *вчений*, 生物化学家 – *біохімік*; 2. Суфікс збірності для людей, множина: 女人家 – *жінки*; 3. Інший, інші: 大家 – *усі, кожен*.

师 (shi): 1. Технік, майстер, фахівець: 工程师 – *інженер*, 技师 – *технік*, 律师 – *адвокат*; 2. Учитель, наставник: 教师 – *викладач*, 法师 – *наставник, учитель* (проповідник буддистського вчення); 3. Керівник, начальник: 工师 – *голова ремісничої артілі*.

员 yuan: Представники спеціальностей, професій, співробітники: 演员 – *артист, актор*, 服务员 – *офіціант*; 2. Чиновник, офіцер, службовець: 边防人员 – *прикордонник*; 3. Члени товариств, комітетів, учасники конференцій: 委员 – *член комітету*, 生员 – *студент, учень*, 党员 – *член партії*.

者 (zhe): 1. Представники спеціальностей, професій: 记者 – *кореспондент*, 读者 – *читач*; 2. Той, хто: 爱国者 – *патріот* (дослівно: той, хто любить свою країну), 耕者 – *хлібороб* (дослівно: той, хто обробляє землю).

Отже, досліджено тільки деякі, найбільш уживані суфікси. Фу Жомей відносить до цього типу 25 квазісуфіксів (Fu R.). Введення тієї чи іншої морфеми робить очевидним, до якої категорії належить іменник.

Важливим показником істоти є суфікс 们 (men) – показник колективно-множинного числа. Цей суфікс використовується тільки з іменниками істоти та власними займенниками, а також може застосовуватися з назвами великих тварин. Наприклад, 孩子们 – *діти*, 学生们 – *учні*, 牛们 – *корови*. Однак не можна використовувати цей суфікс для позначення множини неживих іменників, наприклад, не можна сказати 桌子们 – *столи*, це буде помилкою.

2.2. Приклади іменників категорії неістот в українській мові та китайській мові

В українській мові з позиції граматичної – іменники, що називають об'єкти рослинного світу, не належать до істот. Не є істотами (Горпинич, 2004, с. 48):

— назви рослин: *дуб, осика, липа, ромашка, кульбаба, жовтець,*

— назви сукупності людей і тварин: *народ, плем'я, військо, полк, натовп, череда, тічка, отара, рій, гурт;*

— збірні назви: *студентство, молодь, дівчата;*

— іменник *труп*.

Варто зазначити, що іменники-неістоти мають чоловічий рід: (*годинник*), жіночий (*парта*), середній (*поле*), парний (*ножиці*). Крім того, нагадаємо, що парадигми грамем істоти/неістоти повністю розрізняються у множині. У іменників-істот знахідний відмінок збігається з родовим: *немає братів – бачу братів, немає дівчат – бачу дівчат, немає телят – бачу телят*, у іменників-неістот знахідний відмінок збігається з називним: *стоять вагони – бачу вагони* (Р.в. *немає вагонів*), *стоять верби – бачу верби* (Р.в. *немає верб*) (Горпинич, 2004, с. 49).

Досліджуючи суфікси в китайській мові, які утворюють тільки іменники "не-особи", тобто неістоти, можна назвати наступні: 树 (shu) – у назвах дерев: 松树 – сосна, 白桦树 – береза, 樱桃树 – вишня.

Так званими "вченими" суфіксами іменників неістоти, які позначають абстрактні поняття, є 性 (xing), 论 (lun), 主义 (zhuyi), 法 (fa), 化 (hua), 量 (liang), 率 (lv), 型 (xing), 形 (xing), 学 (xue), наприклад:

理论 – теорія, доктрина, 悖论 – парадокс, 革命性 – революційність, 两性 – амфотерність, 社会主义 – соціалізм, 宗派主义 – сектанство.

Є кілька суфіксів, які називають прилади, машини, апарати – це 机 (ji), 器 (qi) і 仪 (yi).

机(ji): 打印机 – принтер, 耳机 – навушники, 照相机 – фотоапарат;

器(qi): 吸尘器 – пилосос, 银器 – столове срібло, 扫描器 – сканер.

仪 (yi): 投影仪 – проектор, 地震仪 – сейсмометр, 重力仪 – гравіметр.

Роблячи висновки, у китайській мові на морфемному рівні категорія істоти/неістоти активно проявляється, виражається різноманітними афіксами (префіксами та суфіксами), що часто несуть у собі однозначне або істотне, або неістотне значення.

ВИСНОВКИ

Згідно з поставленими завданнями, проведене дослідження дає змогу зробити наступні висновки. Протягом понад 400 років західні лінгвісти вивчають граматику китайської мови загалом і проблеми виділення мовних частин зокрема. Використання покладеної в основу західного мовознавства греко-римської моделі граматики при описі китайської мови є причиною появи деяких спірних моментів у дослідженнях даної галузі. В історії західної школи китайської граматики можна виділити два етапи: період "самостійного вивчення" (без оцінки та участі в наукових дискусіях носіїв мови, тобто до 1898 р.) та етап одночасного та/або спільного з китайськими лінгвістами вивчення, зіставлення та інтеграції ідей вчених Китаю поч. XX століття по теперішній час). Перший етап включає періоди публікації іспаномовних робіт (XVII ст.), робіт латинською мовою й робіт на різних європейських мовах (XVIII-XIX ст.). Другий етап містить собою купу "сумнівів" і доказів частин мовлення в китайській мові і водночас пошук критеріїв часткової приналежності з урахуванням змін загальнолінгвістичних підходів і теорій.

В українській мові категорія істот/неістот – відношення предметності до граматичного поняття живого і неживого. Так, одні іменники називають об'єкти живої природи, інші – неживої. Назви об'єктів предметності, які пов'язані з граматичним поняттям живого, в морфології утворюють графему істоти, з граматичним поняттям неживого – становлять графему неістоти.

У китайській мові категорія істоти/неістоти виокремлюється на інших підставах – китайські іменники можна класифікувати на "особи" і "не-особи", тобто протиставляючи людину неживим предметам, явищам, подіям тощо. З огляду на те, що китайська мова є мовою ізолюючого типу, в ній відсутні флексії, тому на морфемному рівні ця категорія проявляється в різноманітних афіксах (префіксах і суфіксах), які є основним способом вираження цієї категорії на цьому рівні. Досліджуючи суфікси в китайській мові, які утворюють тільки іменники "не-особи", тобто неістоти, можна зазначити наступні: 树 – у назвах дерев; 机, 器 і 仪 – називають прилади, машини, апарати.

До суфіксів, які є показниками істоти належать наступні: 人, 工, 家, 匠, 生, 师, 士, 手, 员, 长, 者 та ін. Важливим показником істоти є суфікс 们 – показник колективно-множинного числа. Цей суфікс використовується тільки з іменниками істоти та власними займенниками, а також може застосовуватися з назвами великих тварин. Суфікс 们 не можна використовувати для позначення множини іменників неістоти.

Аналізуючи префікси які є показниками істоти, належать 阿 і 老. У китайській мові з досліджуваною категорією нерозривно пов'язана категорія роду, оскільки за необхідності підкреслити гендерну приналежність того чи іншого іменника-істоти можливо вживанням спеціальних префіксів. Для позначення статі людей використовуються два префікси: 男 – для позначення чоловічого роду, 女 – для позначення жіночого роду. Для позначення статі тварин існують особливі слова, які вказують на самку або самця: у розмовній мові додають 公 – для позначення самця і 母 – самки.

Префікси, які є показниками тільки категорії неістоти, при дослідженні знайдені не були.

Одним із показників істоти/неістоти іменників китайської мови можна назвати афікси. Безумовно, афіксне словотворення не є частиною основного китайського словотворення, однак наявність у сучасній китайській мові значної кількості афіксів свідчить лише про стрімкий розвиток цього способу словотворення.

У результаті дослідження було здійснено міжмовні зіставлення, які дали змогу зробити нам низку висновків, що їх можна надалі використати не тільки в теоретичних дослідженнях, а й застосувати на практиці викладачами китайської мови в україномовній аудиторії, викладачами української мови як іноземної для студентів із Китаю.

简介

课程作业题目是《现代汉语的活生体和非活生体的范畴》。

课程作业的对象是作为汉语语法中的一个语篇的名词。

词的分类问题具有重要的理论和实践意义，因为不同语言的语法结构的本质都体现在词类上。没有词类，就不可能了解汉语句法的特殊性或汉语形态的特殊性，从而也就不可能从科学或实用的角度解释汉语语法。

西方语言学家作为汉语语法研究的奠基人，已经在这个领域研究了四百多年。尽管有这么长的历史，在外国语言学中，区分汉语语篇的问题仍然没有得到解决。在欧美国家的汉语研究中，对于汉语中的语篇分类原则的选择、语篇的数量以及每一类的特点和功能等，并没有统一的方法。

最重要的是，乌克兰科学对汉语语法中的语篇研究的著作并不丰富，目前国内语言学家对汉语中的活生体和非活生体的研究也不够充分。该研究性的著作的独特性和新颖性表现在对汉语和乌克兰语中的活生体和非活生体在语素层面的表达方式进行比较。

这项课程作业的目的是研究现代汉语中的活生体和非活生体的范畴。

课程作业一部分涉及汉语中的“语篇”概念，并研究了汉语语法中名词类别的相关信息。在课程作业的第二部分，确定并比较了汉语和乌克兰语在语素层面上表达“活生生体”和“非活生生体”这两个范畴的方式。

这项研究使我们能够得出以下结论。四百多年来，西方语言学家一直在研究汉语的总体语法，特别是区分语言部分的问题。使用作为西方语言学基础的希腊罗马语法模式来描述汉语，导致这一领域的研究出现了一些有争议的问题。

在乌克兰语中，生物/非生物的范畴是主体事物与有生命和无生命的语法概念的关系。因此，有些名词命名为有生命的物体，而有些名词命名为无生命的物体。与有生命的语法概念相联系的主体对象的名称在形态学上形成了有生命的语法，而与无生命的语法概念相联系则形成了无生命的语法。

在汉语中，活生体/非活生体的类别是根据其他理由区分的：汉语名词可以分为人称和非人称，即通过人与无生命的物体、现象、事件等的对比。鉴于汉语是一种孤立的语言，它没有转折词，所以在语素层面上，这个类别表现为各种词缀（前缀和后缀），这是这个层面上表达这个类别的主要方式。

在研究汉语中只构成“非人称（无生命）”名词，即非生物的后缀时，可以注意到以下情况：树，机，器，仪。作为人称指标的后缀包括以下内容：人、工、家、匠、生、师、士、手、员、长、者，等等。一个重要的活生体指标是后缀“们”，它表示集体复数。这个后缀只用于人称名词和专有名词，也可用于大型动物的名称。后缀“们”不能用来表示非活生体名词的复数。

分析作为活生体指标的前缀，我们可以说出“阿”和“老”。在汉语中，性别范畴与所研究的范畴有着千丝万缕的联系，因为必要时可以通过使用特殊的前缀来强调某个特定名词生物的性别。有两个前缀用来表示人的性别：“男”表示阳性，“女”表示阴性。

在研究中没有发现只表示非活生体类别的前缀。

汉语名词的活生体/非活生体的指标之一是词缀。当然，词缀构成不是汉语基本构词法的一部分，但现代汉语中大量词缀的出现，只能说明这种构词法的迅速发展。

作为研究的结果，我们进行了跨语言的比较，从而得出了一些结论，这些结论不仅可以用于理论研究，还可以应用于乌克兰语课堂上的汉语教师、为来自中国的学生教授乌克兰语的教师的实践中。

关键词：汉语语法、乌克兰语、名词、活生体和非活生体的范畴。

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Горпинич В. О. *Морфологія української мови*. Підручник. Київ, 2004.
2. *An Introduction to Chinese Grammar 汉语语法入门*. Retired from: https://chinesenotes.com/grammar_intro.html#nouns
3. *An introduction to part-of-speech tagging and the Hidden Markov Model*. Machine Learning (2018). URL: <https://www.freecodecamp.org/news/an-introduction-to-part-of-speech-tagging-and-the-hidden-markov-model-953d45338f24/>
4. Chao Y.R. (1968). *A Grammar of Spoken Chinese*. Berkeley. Los Angeles: University of California Press, 846 p.
5. Chappell H., & Peyraube, A. *The History of Chinese Grammars in Chinese and Western Scholarly Traditions*. Retired from: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1179/1759753614Z.00000000032>
6. *Chinese Grammar. The Morphology. Parts of Speech and Their Functions*. Retired from: <http://tecfaetu.unige.ch/staf/staf-e/sun/staf15/cgrammar/cgrammer.html>
7. Daniel, J. *Arte de la lengua mandarina*. Retired from: https://www.academia.edu/20310589/Arte_de_la_lengua_mandarina_1703_.
8. Fu, R. *汉语词缀与构词 Chinese Affixes and Word Formation*. Retired from: <https://www.neliti.com/publications/167061/chinese-affixes-and-word-formation>
9. Huang, Ch., Hsieh, Sh., & Chen, K. (2017). *Mandarin Chinese Words and Parts of Speech: A Corpus-based Study*. London: Taylor & Francis Ltd, 288 p.
10. Ji, H., Qi, S., Xu, S., & Chen, J. (2020). *The role of animacy in metaphor processing of Mandarin Chinese: An Event-Related Potential (ERP) study*. Journal of Neurolinguistics. Volume 56, 100915.
11. Klöter, H. *The Arte de la Lengua Chio Chiu (BMS): Transcript and Annotated Translation Transcript and Translation*. Brill. Retired from: <https://brill.com/view/book/9789004195929/B9789004195929-s008.xml?lang=en>

12. Li Ch., & Thompson, S. (2003). *Mandarin Chinese: A Functional Reference Grammar* Crane Publishing Company. 691 p. Retired from: <https://epdf.pub/mandarin-chinese-a-functional-reference-grammar.html>
13. Ma, J. (1898). *Mashi wentong*. Shanghai – Beijing: Commercial Press. 273 p.
14. Part of speech. *Al Set Learning*. Retired from: https://resources.allsetlearning.com/chinese/grammar/Parts_of_speech_list
15. Rémusat, A. *Eléments de la grammaire chinoise, ou principes généraux du Kou-Wen ou style antique et du Kouan-Hoa, c'est-à-dire, de la langue commune généralement usitée dans l'Empire chinois*. Retired from: <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k57208927>
16. Von Der Gabelentz, G. (2014). *Chinesische Grammatik*. Mit Ausschluss des niederen Stiles und der heutigen Umgangssprache. Nabu Press. 598 p.
17. Wang, S. *The Comparison between Inanimate Subjects in English and Animate Subjects in Chinese*. Hubei university of Arts and Sciences, Xiangyang Hubei 441053, China. ISSN 2522-6398 Vol. 3, Issue 1: 34-40, DOI: 10.25236/FER.2020.030106.
18. 刘守军 . 词类 . Retired from: http://study.hhit.edu.cn/subject/CourseWare_Detail.aspx?TeachCourseWareID=1684.
19. 孙浩成 . 现代汉语语法大全 . Retired from: <http://wenku.baidu.com/view/0ea2c833433239-68011c9253.html>.
20. 汉语词类. Retired from: <https://baike.baidu.com/item/汉语词类/7019631>